

ՀԱՆԴԻՍ ԿԻՍԵՄՍԵԱՅ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ , ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ , ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ,
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ , ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՋՈՒԱՐՃԱԼԻ
ԳԻՏԵԼԵԱՅ

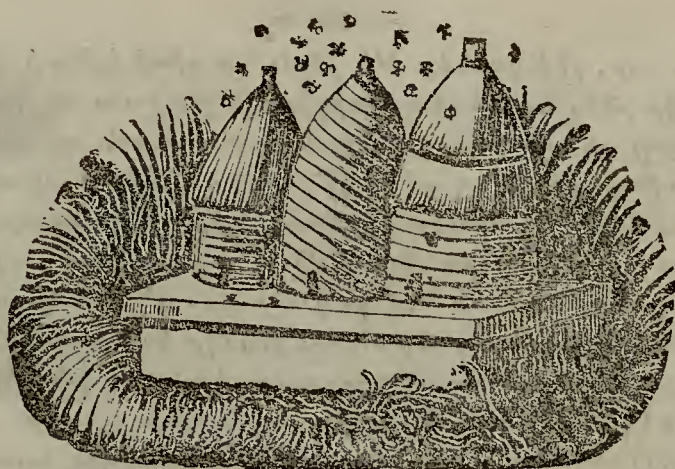
ԹԻՒՅ Ա ՏԱՐԻ 15 ՀՈԿՏԵՄ

1856

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ԷԶԵԱՐՅ ԱՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԵՄՍԵԱՅ

ԹԻԻ 5

1856

ՀՈԿՏԵՄ 15

ԱՐՈՒՆԵՍ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ

Բարոյական խաբարելութեան մը հասնելու դժուար
եւ յանդուգն խորհուրդ մը յղացայ : Լը փափա-
քէի ապրիլ առանց մեղք գործելու բնաւ մէկ ժա-
մանակ մը , եւ յաղթել բոլոր այն պակասութեանց
որոնց կրնային հրապուրել զիս բնական միտում մը ,
սովորութիւնն եւ ընկերութիւնն : Արովհետեւ գի-
տէի կամ գիտել կը կարծէի ինչ որ բարի էր եւ ինչ

որ չար, չէի կարծեր թէ ինչո՞ւ չը պիտի կրնայի Տիշ
մէկը ընել եւ միւսէն փախչիլ: Բայց շուտ մը հաս-
կըցայ զի այս ջանքը այնքան շատ դժար է որ ամե-
նեւ ինչ չէի երեւակայեր: Մինչդեռ ամենայն մտադ-
րութեամբ եւ խնամքով կը ջանայի ինքզինքս զգուշա-
ցընել մէկ պակասութենէ մը, շատ անգամ ուրիշ
պակասութեան մը մէջ կը գտնուէի: Այս սովորու-
թիւնը կը պատճառէր մտքիս ցնդելը եւ միտումն ալ
երբեմն մտքէն աւելի զօրաւոր կըլլար: Ինչ վերջը
վճռեցի թէ կատարելապէս առաքինի ըլլալու մի
միայն մեր շահը խոկալու համար ըրած այս հաւա-
նութիւնը, բաւական չէ մեզ սխալմունքներէ պահ-
պանելու համար: Եւ թէ պէտք է բոլոր հակառակ
սովորութիւնները ջնջել, բարի սովորութիւններ ըս-
տանալ եւ անոնց մէջ հաստատվել ու ետքը պիտի
կրնանք միօրինակ եւ անայլայլելի վարուց ուղղու-
թիւն մը ունենալնուս վրայ վստահիլ: Ահա այս մըտ-
քով է որ հետեւեալ մեթոտը փորձեցի. առաքի-
նութեանց տասուերկու անուններուն տակ ժողվե-
ցի ինչ որ իբր հարկաւոր եւ փափաքելի երեւցաւ
ինծի ան ատենը: Անոնց ալ ամէն մէկուն ծայրը
մէկ մէկ կարճ խրատ դրի, անոնց ամէն մէկին
տրված նշանակութեանս ընդարձակութիւնը յայտ-
նելու: Ահա ասոնք են այն առաքինութեանց ա-
նունը եւ անոնց խրատները:

1. Պարկեշտութիւն ՚ի կերակուրս: Մի ուտելու
մինչեւ ծանրանալու չափ, մի խմելու մինչեւ յապուշ
կըթելու չափ:

2. Դուրսութիւն: Միայն այն բաները խօսէ որոնք
ուրիշներուն կամ քեզի կրնան ծառայել. փախիր
անօգուտ խօսակցութիւններէն:

3. Կարգ: Ամեն բան քու քովդ իր տեղն ըլլայ,

եւ ամեն գործ իր ատենին ըլլայ :

4 . Առջադրութիւն : Հաստատմտութիւն ունեցիր պարտքերդ կատարելու ու առանց զանցառութեան ըրէ ինչ որ մօքիդ մէջ հաստատեցիր :

5 . Խնայութիւն : Սխալն ուրիշներուն կամ քու բարեոյդ համար ծախք ըրէ . այսինքն բնաւ մէկ բան մը մի վատներ :

6 . Աշխատութիւն : Դամանակ մի կործնեցըներ . միշտ օգտակար բանով մը զբաղէ . հեռու կեցիր ամեն հարկաւոր չեղած գործէն :

7 . Անկեղծութիւն : Ինաւ մէկուն խորամանկութիւն մ'ըներ . անմեղութեամբ եւ արդարութեամբ մտածէ . մտացածիդ պէս խօսէ :

8 . Արդարութիւն : Ինաւ մէկ անձի մը վնաս մի հասցըներ . թէ անոր անիրաւութիւն մը ընելով , թէ զանց առնելով անոր ընելու այն բարիքը , որ քու պարտքդ քեզ կ'ստիպէ :

9 . Հափաւորութիւն : Փախիր չափազանցութիւններէն : Օգուշացիր որ անիրաւութիւնները քեզի արժան երեւցածին չափ ստատիկ կերպով չ'զգաս :

10 . Սաքրութիւն : Ինաւ անմաքրութիւն մը մի' ունենար . ոչ քու անձիդ վրայ , ոչ քու հանդերձիդ վրայ եւ ոչ քու տանդ մէջ :

11 . Հանդարտութիւն : Չ'ըլլայ որ խռովիս ոչինչ բաներու համար եւ ոչ սովորական ու անշշտեղի դիպուածներու պատճառաւ :

12 . Խոնարհութիւն : Նմանէ Յիսուսին եւ Սովրատին :

ՄՇԱԿՆԵՐ

Արեւը ծագեր էր խիստ պայծառ կերպով . իր լոյսը լեռներն 'ի վար վտակի պէս կը հոսէր, կը ծաւկէր անտառներուն սեւ ստուերը, մարգերուն ու դաշտերուն վրայ տարածված անշոջափական եւ շարժուն հիւսքը կը շողշողեցընէր, անոր բարակ թերուն վրայ ծածկըված խոնաւ փոշին ցոլանալով . երկրի ոգիներուն շունչին պէս թարմ քաղցրահոտութիւններ, հանդարտ օդը կը լեցընէին : Խորհրդական ձայներ հեռուէն տարածվելով անծանօթ եղանակներ կը մոնչէին, որոնք հազիւ կրնար մարդուս ականջը լսել, գիշերային երազներուն վերջին արձագանք :

Մեծ ես Աստուած քու գործոյդ մէջ :

Եւ տեսի զի լեռներուն կուշտերուն վրայ ու ձորակներուն մէջ անդին ասդին ցիրուցան շինված խրճիթներէն, մարգեր ելան, որը տարիքոտ, որը դեռ երիտասարդ, ամենքն ալ դեղնած, նիհար ու մշակութեան գործիքներու տակ ընկճած : Օտանք քայլերով կը քալէին, կարծես թէ չը գիտեմ ի՞նչ ներքին ծանրութիւն մը ունէին վրանին : Երբեմն կայներով իրենց նայուածքները բոլոր այս Աստուածային շքեղութիւնները դիտելու կ'ըբաղէին :

Եւ ասոնք տխուր էին :

Օտանքը բեղմնաւոր հիւթով մը ուռած՝ կ'ըսէին անոնց : Տեսէք սա ծաղիկները . քիչ մը ետքը պտուղ պիտի ըլլան, որոնք ձեզի համար պիտի հասունանան :

Եւ ասոնք տխուր էին :

Որթը կըսէր . իմ ճիւղերուս մէջ գաղտնաբար կը-

պատրաստեմ զօրացուցիչ աւիշ մը որ ձեզի նոր կեն-
դանութիւն մը պիտի տայ ու ձեր սառած անդամներ
ը պիտի ջեռուցանէ , երբոր ձմեռը դայ :

Եւ ասոնք տխուր էին :

Սարգերը կ'ըսէին . մեծ կոչունքներ պատրաս-
տեցինք ձեր ոչխարներուն , ձեր ցուլերուն և ձեր
երկնջներուն համար . հոս բերէք անոնք . անոնք
մեր տըվածը ձեզի պիտի հատուցանեն , հարիւրա-
ւոր կերպերով :

Եւ ասոնք տխուր էին :

Նաեւ արտերը կ'ըսէին . ձեր համբարանոցները
պատրաստ են մի . ցերեկը , գիշերը կ'աշխատինք ա-
նոնք լեցընելու : Բնաւ հող մի ընէք . ոչ ձեզի հա-
մար , ոչ ձեր կնոջը եւ ձեր փոքրիկ տղոցը համար :
Ատուած մեզի պատուիրեց լիւրջ հոգալու անոնց
պէտքերը :

Եւ ասոնք տխուր էին :

Բնութիւնն ամբողջ անոնց կը պոռար :

Եւ ձեր մայրն եմ . եկէք , եկէք դուք ամենք-
նիդ ալ իմ անցամաքելի ստիկներէս ըմպելու :

Եւ ասոնք տխուր էին . եւ իրենց կուրծքը կել-
ներ կիջնար ու խոշոր արտասուքներ կ'ընէին իրենց
աչքերէն :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս , Տէր . եւ ի՞նչ կայ մարդուն
սրտին խորը :

Ասոնք տխուր են . վասն զի պտուղները անոնց
համար չը պիտի հասունանան բնաւ . վասն զի որթին
աւելը չը պիտի տաքցընէ անոնք ձմեռան մէջ : Վասն
զի բաժին չը պիտի ունենան բնաւ ոչ իրենց ոչխար-
ներուն մորթէն , ոչ իրենց երկնջներուն կաթէն , ոչ
իրենց կովերուն միսէն . վասն զի ուրիշները պիտի
հնձեն այն արտերը ուր ցանած են քրտամբ ու

հոգնութիւնով : Այսին զի արդէն կ'իմանան իրենց փաբրիկ տղոցը արտասուելից անօթի եմպօռարը ու անոնց կեանք տրվող անձանց պատին խշխշուքը , վասն զի բռնաւոր , անսէր , անգութ ցեղ մը կայ անոնց ու հասարակաց Մօրը մէջ տեղը , որ չուզէր թէ անոնց շրթունքները ասոր անցամաքելի ստեանցը մերձենան :

Բայց քու արդարութիւնդ , Տէր :

Ան օրը պիտի դայ . մի տարակուսիր բնաւ . եւ այն օրը սուրբ օր մը պիտի ըլլայ երկինքի մէջ եւ մեծ ուրախութեան օր մը երկրի վրայ :

ԼԱՄՆԷ :

ԵՒԴՈՒԹԱՒԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒՂԻ

Ղեւոնդ Աթենացի իմաստասէրը , կամ մանաւանդ իմաստակը Աթենայիս անունով աղջիկ մը ունէր , այնչափ գիտուն եւ գեղեցիկ՝ որ հայրը մեռած ատենը մտածեց որ անոր հարստութիւն պէտք չէ . ուստի ժառանգութեան անոր բաժինը եղբայրներուն կտակ ըրաւ : Բայց գիտութիւնն ու գեղեցկութիւնը չէին կրնար անիկայ թշուառութենէ ազատ պահել . վասն զի խիստ պզտիկ ըլլալուն իրեն հրաման չի տրվեցաւ որ Աթէնքի մէջ դպրոց բանայ ու օժիտ չունենալուն համար ալ անոր հետը ամուսնանալու միտք ունեցողները ետ կը կենային :

420 Թուականին իր հայրը որ մեռաւ նէ՝ Աթենայիս հագիւ թէ տանընտրս տարու կար . կարծեց

որ իր եղբայրները զինքը հօրենական տանը մէջ պահել կուզէին , որ հոն իր սիրելի ուսմունքները շարունակէ : Բայց իր կարծիքին պէս չեղաւ . Ժառանգութենէ զրկւած դեռահասակ աղջիկը այս շնորհքին ալ արժանի չեղաւ , անզգամները ճամբեցին անիկայ . ըսելով : « Հայրերնիս իր ունեցածնեւրուն ամենէն աղէկ մասը քեզի տուաւ . վասն զի մենք անոր հարստութիւնը ժառանգեցինք , դուն անոր գիտութիւնը » : Աթենայիս անոնց այս ատելի վարմունքին վրայ նեղանալով՝ իր իրաւունքը պահանջեց եւ իր ժառանգութեան բաժինը ձեռք բերել ուզեց : Բայց տեսնելով որ Աթենքի դատաւորները իրեն իրաւունք չընէին պիտի , միտքը դրաւ որ Արստանդնուսօի երթայ՝ կայսեր բողոքելու համար . ան երկար ճանապարհորդութիւնը ընելու հաստատ միտքը դրաւ նե՝ քանի մը բարեկամաւ ըստակով օգնեցին անոր : Այլ ինչպէս Աթենայիս՝ ճամբուն վրայ հարկաւ պատահած ամեն արգելքներուն արիւթեամբ յաղթելէն ետքը , արեւելեան կայսրութեան մայրաքաղաքը հասաւ . ուր որ ան ատենը Թէոդոս Բ . կրտսեր ըսլածը կը թագաւորէր :

Բարեգութ թագաւոր մըն էր Թէոդոս . որ իր տերութեան երկիրը Պարսից երկրէն փախչող քրիստոնէից ապաստանարան մըն է ըրեր : Եւբոր Վաւաճապուհ քրիստոնէից հալածիչը մարդ խրկելով իր փախստական հպատակները ուզեց նե , Թէոդոս Վաւաճապուհին դեսպաններուն ասանկ պատասխան տրւաւ : « Ան առաքինի քրիստոնեաները սպաննելու մտք Պարսկաստան քշել տանելու համար , պէտք է որ թագաւորը ինքը անձամբ դայ , անոնք իմ գիրկէս առնէ » :

Աթենայիս առաջ ուզեց որ կայսեր գէմն ելլայ ,

բայց շուտով հասկցվեցաւ որ այս միտքը դրածը անհնար պիտի ըլլայ . վասն զի Թեոդոսին պաշտականները իրենցմէ ուրիշին կայսերական շնորհք մը վայելելը չը քաշելով, մարդ Թող չէին տար որ կայսեր քովն երթայ, ու բոլոր օրը անոր բոլորտիքն առած, կայսերն ու իր հպատակներուն մէջ տեղը պատ քաշածի պէս էին : Աւրիշ արգելք մըն ալ կար, որ ծաղկահասակ ու գեղեցիկ Աթենացիին կայսրէն սիրով ընդունվիլը կարգիւէր : Այսին զի՝ քրիստոնեայ չէր ու Արեւելեան կայսեր խստակրօն բարեպաշտութիւնը իրեն չէր ներէր որ հեթանոսի աղջիկ մը իր պալատին մէջ ընդունի :

Աթենայիս Առաքանդնուպօլսոյ մէջ մինակ ու առանց պաշտպանի էր նէ ալ իր սքանչելի գեղեցկութեանը համար նշանաւոր եղած էր, ու անոր հետ տեսութիւն ընողները քաղաքին մէջ կը հաշակէին անոր անհամեմատ խելքն ու սքանչելի իմաստութիւնը : Աս համբաւը մինչեւ Թեոդոս կայսեր բրոջը Պողքերիային ականջը հասաւ . ու զեց սքանչելի աղջկանը հետ տեսնուիլ : Աթենայիս իշխանուհիին փափաքը իմանալով գնաց ան տաճարին դուռը, ուր որ Պողքերիան ամեն օր աղօթք ընելու կերթար : Արեւոր իր սովորական աստենին Պողքերիան իր աղօթքը ընելու համար հոն եկաւ նէ, տաճարին աստիճաններուն վրայ գտաւ գեղեցիկ Աթենացին . որուն բոլորտիքը շատուոր մարդիկներ կանգնէր էին : Իշխանուհին մօտեցած ատենը՝ բազմութիւնը մէկ դի կեցաւ անոր ճամբայ տալու համար : Բայց Պողքերիան տաճարը մօնալու տեղը կանկ առաւ ու աղջկանը երեսն ի վեր կը նայէր . ասանկ զարմանքով նայելէն ետքը՝ Թեոդոսին քոյրը միտքը դրաւ որ Աթենայիսին հարցուփորձ ընէ : Տասնը չորս տա-

բեկան փրկափայտահին համեստութեամբ պատաս-
խան տրվաւ իշխանուհիին . անանկ անուշ ու անանկ
խեղացի խօսքեր խօսեցաւ , որ Պողքերիան երթա-
լով զարմանքն եւեցուց ու շուտ մը բարեկամացաւ
անոր հետը : Ուզեց ալ որ գեղեցիկ Աթենային իր
հետը տաճարը մտնայ . բայց Աթենայիս չուզեց :
« Լաքեղի հետ աղօթք չեմ կրնար ընել , տիկին ,
ըսաւ . ես քրիստոնեայ չեմ » : Պողքերիան սոսկա-
լով մը աղջկանը քովէն հեռացաւ . վասն զի ան ալ
հեթանոսներէն կը զգուէր : Աթենայիս իր ետքի
խօսքին գէշ ազդեցութիւնը տեսնելով՝ արտօրաց ա-
պահովելու այն բարեսիրտ իշխանուհին , որուն
պաշտպանութիւնը իրեն շատ հարկաւոր էր , ու
աս խօսքերով ջանաց որ անոր սիրտը նորէն շահի :
« Քրիստոնեայ չեմ , տիկին , բայց կը փափաքեմ
որ մկրտուիմ . ձեր կրօնքին գիրքերը կարդացի , որ
միտքս լուսաւորեցին ու տղայութենէս 'ի վեր ըն-
դունած մղութիւններուս վրայ դանելիք մը բերին
ինծի : Ուստի մեծ բարերարութիւն մը սպասելու
պէս , հոգւոյս վերստին ծննդեանը կ'սպասեմ . բայց
ո՞վ ինծի երաշխաւոր կըլլայ ձեր պաշտած Աստու-
ծոյն առջեւը , ո՞վ յանձն կառնէ որ կնքամայր ըլ-
լայ , ես աս քաղաքը մարդ չեմ ճանչնար » : Ասանկ
ըսելով իր գեղեցիկ աչիւնները վախն 'ի վախը դար-
ձուց իշխանուհիին . որ փաթթովեցաւ ու ըսաւ :

« Իրեղի զաւակս . իրաւցունէ հաւատքը սիրտդ
մտած է նէ , հոգիդ ալ ճշմարտութեան հացին ա-
նօթութիւնը կը քաշէ կորնէ՝ վստահ եղեր իմ պաշտ-
պանութեանս . ես ինքնին ձեռքդ բռնելով կու-
զեմ քեզ ան խաւարէն դուրս հանել , որուն մէջ
պաշարուեր մնացե՞ր ես : Թող քու հեթանոսական
Աթենայիս անունդ . ես քու կնքամայրդ կըլլամ , ու

իմ բարեպաշտ մօրս անունովը Եւդոքսիա կանուանեմ, :

Անտոնը երկուքն ալ տաճարը մօտն , ու ան ծաղկահասակ աղջիկն՝ որ քանի մը վայրկեան առաջ ան բազմամարդ քաղաքին մէջը ամենեւին բարեկամ չուներ , Թէոդոս կայսեր պալատին մէջը եղողներուն ամենէն զօրաւորը իրեն բարեկամ ստացաւ :

Պողքերիային հոգողութեամբը բարեպաշտ ու ազնիւ գերդաստանի մը մէջ մանելով՝ քիչ ատենէն հասաւ հանդերձեալ Եւդոքսիան իր փափաքած մը կրտութեան օրին : Իր նախահարց հաւատքը ուրանալով՝ առանց ինքը գիտնալու դէպ ՚ի կայսերական իշխանութեանը ճամբան ինկեր կերթար :

Թէոդոսին պալատականներուն մեծէն մինչեւ պզտիկները աղաչելով կը խնդրէին որ ան նորահաւատ քրիստոնէին մկրտութեանը հանդէսին իրենք ալ գտնուին :

Թէոդոս կայսրը ինքն ալ անձամբ հոն եկաւ ու եկեղեցական արարողութիւններուն ատենը մինչեւ վերջը աչքը պաղելով մը անդադար նայեցաւ տասներջորս տարեկան Աթենացիին երեսն ՚ի վեր :

Քանի մը օրէն ետքը Պողքերիան հրապարակաւ իր եղբօրը դիմացը հանեց Ղեւոնդին աղջիկը , որ իր իրաւունքը կը խնդրէր : Կայսրը Թող տուաւ որ Եւդոքսիան խօսի . վասն զի անոր ամեն խօսածը մշտիկ ընելու անուշ կուգար : Երբոր իր բողոքը լըմընցուց , Թէոդոս ըսաւ անոր . « Զօրդ ժառանգութիւնը սրճափ որ շատ ըլլայ , կը համարձակիմ ըսել որ քու բաժինդ՝ ուսկից որ անիրաւութեամբ զըկըվեր ես , Թադ մը չարժեր : Այլ դուն քեզ որք մի սեպեր , ընտանիք մը պիտի ունենաս , որ իմ ըն-

տանիքս է . ուստի ասիէ ետեւ Աթենայիս Ղեւոնդին
աղջիկը չես դուն, Եւդոքսիա Արեւելեան կայսրու-
հի ես » :

Եւրոբ կայսրը աս խօսքերը կը խօսէր, Եւդոքսիան
կը դեղնէր ու կը դողար , չէր կրնար հաւատալ որ
Աստուած իրեն անանկ բարձր իշխանութիւն մը պա-
հեր էր : Պողքերիան անոր անանկ դողալը տեսնա-
լով՝ բռնեց գրկեց անիկայ , ու ան ամեն խօսված-
ներուն իրաւ ըլլալը անոր հասկըցընելու համար՝
ըսաւ : « Արեւելեան կայսրուհի , հոք ելիր ու Պող-
քերիա քրոջդ հետ պաղտըլէ » :

Եւդոքսիային Թագադրութեան ու ամուսնու-
թեան օրը Աստուանդհուպօլսոյ մէջ երկու հոգի գըտ-
նըվեցան . որ կայսրուհիին անունը լսելով դող կել-
լային : Այս մարդիկը զգուշաւոր պահպանութեամբ
Աթենքէն բերված էին ու պալատին մէկ սրահին
մէջը բանտը դրված էին մինչեւ որ Թեոդոս կըրո-
սերին հարսը անոնց դատաստանը տեսնայ :

Ինչպէս որ կը հասկըցօվի այս երկու մարդը Եւ-
դոքսիա կայսրուհիին երկու եղբայրներն էին որ իր
յաղթանակը աչքովն տեսնելու համար Աստուանդ-
հուպօլիս բերել էր տըվեր : Անոր դէմ մեծ գէշու-
թիւն մը ըրած ըլլալովն ինքըզինքնին յանցաւոր
կը ճանչնային . ուստի յանցանքնին այնքան ծանր
կերեւար իրենց այն ատենը՝ որ երկուքն ալ իրարու
վրայ կը ձգէին : Վերջապէս հանդիսականաց բազ-
մութիւնը ժողովուրդին յիմովեան աղաղակնե-
րովը քաղութին մէջէն անցնելով պալատը մտան .
ծաղկահասակ Թագուհիին բոլոր պալատականները
բոլորովն անած՝ հարցուց Թ. յանցաւորները հոն
են . հոն ըլլալնին իմացաւ նէ՝ հրաման ըրաւ որ
առջին բերեն : Անոնք ալ գլխապարտ յանցաւորի

մը պէս վախն 'ի վախը կայսրուհին դէմը ելան ,
 թշուառականները թողութեան անարժան ըլլալն
 գիտնալով՝ Եւդոքսիային ոտքը ինկան ու անկէց ա-
 զատութիւն խնդրելու չափ ալ կարօղութիւն չու-
 նէին :

Կայսրուհին արտորաց անոնք ապահով ընելու եւ
 բոլոր վրէժխնդրութեան տեղ՝ ըսաւ անոնց , ինչ որ
 Պողքերիւան իրեն ըսեր էր . “Ո՛տք ելիք ու ձեր քը-
 րոջը հետ պագտըվեցէք ” :

Թատարի մը վերջին խմբէ- իր ինչը ըրած
 պագտեցէք :

Շարունակութիւն * :

Այրը քանի մը վայրկեան խորին մտածութեանց
 մէջ ընկղմեցաւ . կինը անոր միտքը ուրիշ բանով մը
 զբաղեցընելու համար , “Տես, տէր իմ՝, ըսաւ , ինչ-
 պէս ծառերը կենդանացած են . ինչպէս կանաչ
 տերեւներով ու ճերմակ եւ ծիրանեգոյն ծաղիկնե-
 րով զարդարված են . ո՞վ կրնայ ըսել թէ ասոնք
 ձմռան այն անպիտան երեւցած չոր վայտերն են որ
 դարնան առեն նոր կենդանութիւն առին :

— Այո՛ , սիրելիս պատասխանեց այրը . ծառե-
 րուն ձմռան վիճակը ծերութիւնն է . ամռան վի-
 ճակը երիտասարդութիւնը . ծառերը մարդերէն

շատ դերազանց են այս մասամբ որ իրենց կեանքին մէջ քանի մը անգամ երիտասարդութիւն եւ ծերութիւն կ'ունենան : Իսկ ես, անոնցմէ էն քիչ ապրողէն ալ աւելի թշուառ՝ առաջին անգամ կանչելու ու ծաղկելու ատենս, խորշակահար կ'լլեամ ահա այս անդարման ախտին ճիրաններուն տակ, անողորմ մահուան անգութ հրամանով : Իսկուհի, անգուգահայն ամուսինս, ալ ի՞նչ օգուտ ունի պահել քէնէ, իմ թշուառութիւնս եւ չ'իմացընել քեզի քու վիճակիդ դառնութիւնը : Ես այսօր, թերեւս ժամ մը մը պիտի գոցեմ աչքերս ալ չը բանալու համար ո՛հ, կը սոսկամ կոր արտասանելու . պիտի մեռնիմ ես . կենացս թելը կտրվելու վրայ է ահ աչքերս կը խաւարին կոր, ձայնս դժուարաւ կ'ելնէ, հոգիս՝ մարմնոյս հետ ունեցած կապերը կ'արձրկէ կոր . բոլոր մարմինս դող մը առաւ Իսկուհի, այս վերջին վայրկենիս մէջ քովէս մի հեռանար . իս մինակ մի թողներ, կը վախճամ :

Ես վայրկենին տունէն փոքրիկ տղու մը լալու ձայն լսեցաւ նէ՝ այրը, « Իսկուհի, ըսաւ, զաւակս կուլայ կոր, արթնցեր է . կ'ազաչեմ գնա հանէ օրոցէն բեր . իմ վերջին վայրկենիս թող ան ալ քովս գրտիլ » :

Երիտասարդ կիներ ներս վազեց ու քիչ մը ետքը գիրկը աղեկ մը առած իր ամուսնոյն քովը եկաւ, մէկ ծունկը գետինը դրաւ ու միւս ծունկին վրայ առաւ իր մանկիկը գիրկէն երեսը անոր դարձուցած :

Ես տղեկը հազիւ տասն և մէկ ամսու կար . բայց շատ հանճարեղ կ'երեւար . իր մօրը կատարեալ նմանութիւն մը ունէր . շատ նիհար էր եւ հիւանդոտ կ'երեւար : Կարծես թէ ջրդող ըսված

ախտը գինքը գերեր էր : բարակ ու սուր ձայնով մը կը ճգէր եւ զուարթ գէմքով մօրը թեւերուն մէջէն ինքզինքը խալըսելով հօրը գիրկը նետովելու կը ճըդնէր :

Երիտասարդը իր ծունկերուն վրան առաւ այս տղեկը ու «Արշակս, ըսաւ, քեզ պիտի թողնեմ երբ թամ : ասկէ ետեւ պսպա պօռասնէ՝ ձայնդ պիտի լսեմ. բայց հրամմէ դառնուիս պատասխանեմնէ՝ դուն չը պիտի լսես » : Այս ըսելով բերանը անոր ճակտին դրաւ, անշարժ մնաց, եւ աչքերուն արտասուքովը այնքան թրջեց անոր երեսնէրը որ տղան լալ սկսաւ : Օտնի մօրը տըլաւ առանց բերանը բանալու կամ բառ մը արտասանելու կաբօզ ըլլալու : Քիչ մը ատեն ամենեքեան ալ լուռ կենալէն ետքը, Իսկուհի, ըսաւ, սա վերջին վայրկեանիս մէջ քեզի խօսելիքներս եւ տալիք խրատներս ու պատուէրներս աղէկ մօիկ ըրէ ու կ'ազաչեմ որ իմ քենէ հեռանալէս ետքն ալ մօքէդ չը հանես անոնք :

Եւ արդէն յառաջիկայս :

ԼԵՀ ԴՆԴԱՊԵՏԻՄԸ ՄԵՐ ԱԶԳԻՆ ՅԱՐՄԱՐ ԴԱՏԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Տարւոյս փետրվար ամսոյն վերջերը ազնիւ բարեկամի մը ընկերակցութեամբը Փռանապէն դարձած ատեննիս, շոգենաւին մէջ Անգղիոյ արեւելեան բանակին միանալու եկող կամաւոր Լէհ ղօրաց գունդին մեծամեծները տեսինք, որոնք առ հասարակ ամենքն ալ ազնիւ, վեհանձն, բարեկիրթ եւ լուսաւորեալ անձեր էին, որոնցմէ մէկ երկուքն ալ հայոց սերունդ : Ասոնցմէ մէկը, որուն մայրիկ

նի հաւը դեռ ՚ի կենդանութեան , հայ մըն է կ'ըսէր եւ որ հայ անունը իր մանկութենէն լսած ու ետքէն քանի մը տարի առաջ թէ ՚ի Տաճկաստան եւ թէ ՚ի Հայաստան ճամբորդութիւն ընելով հայոց վրայ ծանօթութիւն ստացած ու անոնց վեհանձնութիւնն ու անկեղծութիւնը տեսած ըլլալով , շատ սիրած էր անոնք՝ երբ իմացաւ թէ մենք ալ հայ ենք . իսկոյն յարեցաւ մեզի եւ շոգենաւին մէջ եղած ասեմնիւ , իր ընկերներէն հեռու , միշտ մեզի հետ ապրեցաւ ու միշտ մեզի հետ կը խօսակցէր : Իյ խօսքերուն ենթական միշտ մեր Ազգն էր . անոր վիճակին վրայ կը խօսէր , անոր ապագային վրա հասուն խորհրդածութիւններով եւ խեղացի խօսքերով , կանխասացութիւններ ու նախատեսութիւններ կը 'նէր :

() ր մը երբոր ալ Պօլսոյ մօտեցանք ու Դարդանելի նեղուցն մեր առջին բացվելով , անոր մօտ եղած տափարակ լեռներն եւ ընդարձակածաւալ դաշտերն հեռուէն կը նշմարէինք , այս բարեկամին հետ մենք ալ դարձեալ մեր Ազգին վրայ կը խօսէինք , յանկարծ « Գիտես , ըսաւ , ձեր Ազգին երջանկութեան եւ հարստութեան միակ աղբիւրն ո՞րն է . Ահա այս առատաբեր եւ կակուղ հողերն են . Երկրագործութիւնն է միայն առ հասարակ հայերուն առ այժմ ունենալու էն շահաւոր եւ էն յարմար արհեստը : Ա՛սան զի եթէ ճարտարութեան հետեւին , անոր ո՞ր ձիւղն որ բռնեն , Եւրոպացիք իրենցմէ աւելի վարպետ եւ շատ յառաջադէմ ըլլալով , չը պիտի կրնան անոնց հետ մրձիլ . գործարան մը շինեն նէ՝ քիչ ատենէն զանի գոցելու պիտի պարտաւորին . հիմակուան ատենս անհնար է , ինչ և իյէ բան մը անոնցմէ աղէկ չէ , հապա անոնց պէս շի-

ներեալ անոնց վաստակին գոնէ կէսը վաստակիլ :
 1) ասն զի այն արհեստները չը գիտելով, անոնց պէտք
 եղած գործիքներուն պատկերն անգամ տեսած չ'ըլ-
 լալով եւ նիւթերը չունենալով, հարկ կ'ըլլայ այն
 արհեստները անոնցմէ ուսնիլ, գործիքներն ու նիւ-
 թերը անոնցմէ գնել . որով պարապ տեղը, ճրի եւ
 միայն անոնց համար աշխատած պիտի ըլլան ու մե-
 ծամեծ կորուստներ պիտի ընեն : Եթէ գլխաւոր
 զբաղմունքնին ու գործերնին վաճառականութիւնն
 ընեն, Տաճկաստանէն դուրս ելած հաստուածները
 ներս մտածներուն մէկ տասնորդն հազիւ ըլլալուն
 եւ օր օրի այս վերջիններուն թիւը աւելի մեծնա-
 լուն, քիչ առնեն այս դուրսէն ընդունածնուն հետ
 փոխանակելու հաստուած մը չը պիտի կրնան ունե-
 նալ, եթէ երկիրը մշակելով անոնց փոխանակու-
 թիւնը երկրին բերքովը չ'ընեն : Աստի նախ եւ ա-
 ուջ երկրագործութիւնը ծաւալելու է, որ ետքէն
 վաճառականութեան նիւթ ունենան եւ քիչ մը հա-
 րստանան նէ, ճարտարութեան ետեւէ ըլլան :

Իսկ երկրագործութեան պարապելու էք ըսե-
 լովս միայն երկիրը մշակել ու անոր բերքերը վաճա-
 ուելու է չը հասկնաս : Արհեստներ կան որ երկրա-
 գործութեան մասն կրնան սեպվիլ . երկրին բերքե-
 րովը ըլլալիք հաստուածներն ալ կրնան իրենք շի-
 նել : 1) Ետաքսը, տեսակ տեսակ իւղերը, գինին, գոյն-
 զգոյն ներկերը, բամպակը, եւ այլն, ասոնք ամենն
 ալ երկրագործ մը կրնայ պատրաստել :

Պուն անշուշտ տեսած ես Ֆռանսայի մէջ երկ-
 րագործութեան ո՞ր աստիճան հասած ըլլալը . ուր
 ճարտարութիւնն ու վաճառականութիւնն ալ այն-
 քան յառաջ գացած են . տեսեր 'ի հարկէ այն տե-
 ղի արտերն ալ . այն մարդիկը իրենց անբարեբեր

հողերուն մէջ ափ մը տեղ անմշակ թողած չեն . քա-
րերը փշրելով հող կը հայթայթեն իրենց սերմե-
րուն . ամպերուն մօտեցած լեռանց գագաթն ան-
գամ գործածած են . լեռներն ալ , դաշտերն ալ ,
ձորերն ալ տունկերով , ծառերով ու բոյսերով ծած-
կած եւ անոր երեսէն անբաւ հարստութեան տէր
եղած են :

— Բայց անոնք , ըսի , հողագործական արհեստն
ալ շատ յառաջ տարած ըլլալով եւ իրենց բերքերը
փոխադրելու յարմար եւ դիւրին ճամբայներ ու-
նենալով 'ի հարկէ կը վաստըկին : Ս'երկնները թէ
այս արհեստին դիւրութեանցն ու հնարքներուն ա-
ղել տեղեակ չեն եւ թէ փոխադրութեան ճամբա-
ները չունին :

— Ձեր Ազգին մինչեւ հիմայ գիտցած երկրագոր-
ծութիւնը բաւական է առ այժմ . նա մանաւանդ
իր անխոնջ երկասիրութիւնը եւ իր բնական երկրին
բարեբերութիւնը այն տգիտութեան տեղը կը բռն-
նէ : Եւկէ զատ անցած օր կ'ըսէիր թէ երեք չորս
հատ ալ ուսմունքնին Ֆռանսայի մէջ կատարեալագոր-
ծած երկրագործներ ունիք . անոնք ալ թէ գրու-
թեամբ եւ թէ բերնով կրնան մշակներուն հետ խօ-
սիլ ու անոնց խրատներ եւ դասեր տալ : Իսկ երկ-
րորդ ըսածիդ դալով , ի՞նչ պէտք է երթալ անանկ
տեղեր մշակել ուրկէ բերքերը փոխադրելը շատ
դժար կ'ըլլայ եւ շատ ծախքի կը կարօտի . ի՞նչ
պէտք է Ասիոյ խորերը երթալ ու հոն բնակիչնե-
րուն պէտք եղածէն աւելի վարուցան ընել : Ինչո՞ւ
չեն տեսներ այս ծովեզերեայ , փոխադրութեան
յարմար , կակուղ , պարարտ եւ բարեբեր հողերը
որոնք ցանվածին հարիւրապատիկը հատուցանելու
համար , միայն ամենաթեթեւ եւ վեր 'ի վերոյ դրված

արօրի մը կը կարօտին : Ղշմարիտ կ'ըսեմ եթէ այս հողերը , այս երկիրները Անգղիացւոց , Ֆրանսացւոց կամ ուրիշ եւրոպացւոց ձեռքը ըլլար , բոլոր աշխարհի կերակուր եւ սնունդ մատակարարելու յանգուգն խորհուրդ մը կը յղանային :

— Այլէկ կ'ըսես , պատասխանեցի . բայց ատոնց ամենն ալ սկիզբէն մեծ դրամագլուխներու կը կարօտին . մեր մշակներն ալ հիմայ անանկ գործերու զբաղած են , որով հազիւ իրենց օրական ապրուստը կրնան ճարել :

— Բայց , ըսաւ , մշակը թող ստակ չ'ունենայ . հարուստները կը դնեն դրամագլուխը , մշակներն ալ կ'աշխատին . որով հարուստները իրենք վաստակելէն զատ , մեծ բարերարութիւն մը ըրած կ'ըլլան այն խեղճերուն , անոնց որ իրենց երկրին մէջ հողագործութեան պարապելով օգուտ մը չը կրնան քաղել եւ պարտաւորված են իրենց երկրէն եւ իրենց ընտանիքէն հեռու բազմ մը փնտռելու ու ահարգ արհեստներ գործելու :

— Բայց հարուստները իրենց ստակը մինչեւ այսօր ատանկ բանի մը գործածած չըլլալով եւ մինչեւ այսօրս աղքատներու հետ յաճախ ընկերութիւն ըրած չ'ունենալով կարծեմ թէ դիւրու թեամբ չեն համոզվիր

— Այդ խօսքդ չեմ ընդունիր , վասն զի հայ մեծամեծները եւ հարուստները , որոնք քիչ շատ ճանչած եմ ես , միշտ իրենց Ազգին եւ անոր աղքատներուն լաւութիւնը կ'ուզեն եւ հայերը բարերարելը կը սիրեն : Ի՞նչ . եղած է մինչեւ այսօր որ մէկը անոնց ատանկ բան մը առաջարկած ու անտարբար չ'ըլլայ : Բայց ըսենք որ անոնք չը համոզվին ասոր . դուն տեսիր եւ լռեցիր 'ի հարկէ Ֆրանսա-

յի եւ Եւրոպայի ուրիշ աշխարհներուն մէջ աղքատ-
ներու հաստատած ընկերութիւնները որոնք քիչ ա-
տենի մէջ ահագին գումարներ դրամագլուխ ունե-
ցած են եւ մեծ հարստութիւններ դիզած են : Աղ-
քատներու հաստատած բարեկարգ ընկերութիւն
մը հարուստներուն իրենց հաշոյն համար բռնած
գործէն աւելի շահաւոր կ'ըլլայ աղքատներուն հա-
մար : (Թող ընկերութիւններ կազմելին ձերմէջն
ալ . չէ թէ միայն այս գործին համար , հապա ու-
րիշ գործերու , ուրիշ ձեռնարկութեանց համար ալ
եւ պիտի տեսնէք թէ քիչ ատենէն ինչ մեծամեծ
հարստութիւններ ստացած էք :

ԾԻԾԱՂԱՇԱՐՇ ԴԷՊՈՒՐ ՄԸ

Սուտէրընտ անունով խիստ հարուստ օտարաւիան
մը Ռուս եղած եւ արքունի պալատին մէջ ալ սեղա-
նաւոր եղած էր . ու կատարինէ Բ . կայսրուհիին առ-
ջեւ ալ մեծ շնորհք գտած էր : Առտու մը իրեն ի-
մացուցին թէ տանը բոլորաիբրը պահապաններով
լեցված է եւ տեսչութեան մեծն ալ իրեն հետ խօսիլ
կ'ուզէ :

Այս սպան՝ Ռըլիէվ անուն , սիրտը կտորած ներս
մտաւ , «Պարոն Սուտէրընտ , ըսաւ , ճշմարիտ ցա-
ւով մը կուգամ իմ շնորհալի տէրօջ պատուէրովը
կատարելու այն հրամանը , որուն խտուութիւնը ինծի
սոսկում եւ տրտմութիւն կը պատճառէ , եւ չը գիտեմ
ինչ պակասութեամբ կամ ինչ յանցանքով՝ Նորին
վահափառութեան սրտմտութիւնը այս աստիճան

դրգուեցիր . — Ես պարօն , պատասխանեց սեղանա-
ւորը . ես աւ. քեզի չափ եւ. քենէ աւելի անգէտ եմ
այդ բանին . իմ զարմանքս քուկինէդ աւելի է : Բայց
վերջապէս ի՞նչ է այդ հրամանը : — « Դարօն , կը պա-
տասխանէ Սպան . իրաւ որ այն հրամանը քեզի ի-
մացընեղու կարօղութիւն չըմնաց վրաս . — Է՞յ ինչ .
կայսրուհին մտերմութիւնը կորսընցուցած եմ :
— Եթէ այդ ըլլար , իս այսքան թախծեալ չէիր
տեսներ . մտերմութիւնը նորէն կրնայ դալ , կոր-
սըված պաշտօն մը նորէն կրնայ տրվիլ : — Եւ իս իմ
երկիրս պիտի խրկէ . — Ատի հակառակագործու-
թիւն մը կ'ըլլար . բայց քու այդ հարստութիւնովդ
մարդ ամեն տեղ երջանիկ կ'ըլլայ . — Ա՛հ Աստուած
իմ , պօռաց Սուտէրընտ դողալով , իս Սիպերիա մի
սքսորեն պիտի . — Ափսո՛ս . մարդ անկէ կրնայ ետ
դառնալ . — Իս բանտ մի՞ պիտի դնեն . — Երանի թէ
այդ ըլլար . մարդ կրնայ բանտէն ելնել . — Բարի՞
Աստուած . իս քնութով ծեծել տալ կ'ուզվի . — Այդ
սոսկալի պատիժ մըն է . բայց ատի մարդ չը մեռցը-
նէր . — Հապա ի՞նչ , ըսաւ Սեղանաւորը հեծկըլ-
տալով . կեանքս վտանգի մէջ է : Կայսրուհին այն-
քան բարեսիրտ , այնչափ առատագութ որ ինծի
հետ երկու օր առաջ այնչափ քաղցրութեամբ կը-
խօսէր , ուզէ բայց ես չեմ կրնար ատոր հա-
ւատալ : Ի՛հ , շնորհք ըրէ . զրուցէ լմընցուր . այս
անբերելի սպասումը մահէն աւելի խիստ կուգայ-
կոր ինծի . — Է՞յ պարօն ըսաւ վերջապէս տեսչու-
թեան Սպան , ողբալի ձայնով մը , իմ շնորհալի Տէրս
ինչի հրաման տրվաւ քեզ զմասել (պահարկամօք)
տալու : — « Դուսե՛լ պօռաց Սուտէրընտ անշարժ . . .
իրեն այս լուրը տրվողն երեսը նայելով : Բայց դուն
խեղքդ կորուսած պիտի ըլլաս կամ չէնէ կայսրու-

հին իր խելքը՝ պահած չէ : Բայց պէտք չէր մի որ
ասանկ պատուէր մը ընդունած ատենդ անոր ինչ բար-
բարոսական և ինչ անմտական բան ըլլալը զգացընէ-
իր անոր : — Ափսոս իմ թշուառ բարեկամս, ինչ որ սո-
վորաբար մենք չենք համարձակիր ընելու , անկէ ա-
ւելին ըրի , իմ զարմանքս իմ ցաւս յայտնեցի , մին-
չեւ անգամ խոնարհ յանդիմանութիւններ ընելու
վրայ էի . բայց իմ օգոստափառ Տիրուհիս զայրացած
դէմքով մը , իմ տարակուսանացս համար զիս յան-
դիմանելով , հրաման ըրաւ որ դուրս ելնեմ ու ինծի
տրլած հրամանը կատարեմ ու սա խօսքերն ալ ե-
ւելցուց որ տակաւին կը դնդան ականջներուս մէջ
« Գնա ու մի մոռնար որ քու պարտքդ է կատարել ա-
ռանց տրանջելու այն յանձնարարութիւնները , որոնք
քու ձեռքովդ կատարելու արժանի կընեմ քեզ » :

« Ահհար կ'ըլլար նկարագրել այս խեղճ սեղա-
նաւորին զարմանքը , բարկութիւնը , դողը , յուսա-
հատութիւնը : Տեսչութեան մեծաւորը անոր իր ցա-
ւերուն առաջին սաստիկ զգացմունքներն անցընելու
բաւական ժամանակ տալէն ետքը , ըսաւ անոր թէ
քառորդ մը առեն կուտար իր գործքերը կարգի
դնելու :

Ան ատեն Սուտերլընտ զսնի կ'աղաչէ , երգում
կուտայ անոր , երկար ժամանակ պարապ տեղը անոր
կը պաղաւթի . թող տալու իրեն որ կայսրուհւոյն
փոքրիկ նամակ մը գրէ ու անոր գթութիւնը խնդ-
րէ : « Կաշտոնակալը ասոր աղաչանքներէն յաղթը-
ված , անոր խնդրոյն կը զիջանի դողալով , կ'առնէ ա-
նոր նամակը դուրս կ'ելնէ եւ ի պալատն երթալու
չը համարձակելով , Բէթէրսպուրկի քաղաքապետին
կը տանի : Ասի կը կարծէ թէ տեսչութեան մեծը
խենդեցեր է , ետեւէս եկու ու պալատին մէջ ինծի

ապասէ կ'ըսէ , կը վազէ Ասյսրուհիին քովը : Անոր սենեակը կը մօտէ ու եղածը կը պատմէ : Կատարինէ , այս անսովոր դէպքը լսելով , կը պօռայ : Արդար երկինք . ինչ սոսկում . իրաւցնէ Ռըլիէվ խելքը թըռուցեր է : Կոմս , գնա , վազէ ու հրամանն ըրէ տա ան խելքին որ խկոյն երթայ իմ խեղճ սեղանաւորս իր սնոտի երկիւղներէն ազատէ ու թող տայ : »

Կոմսը դուրս կ'ելնէ , կը կատարէ հրամանը , ետ կը դառնայ կուգայ ու զարմանքով կը տեսնէ զի Կատարինէ բարձրաձայն կը խնդայ : » Հիմայ հասկըցայ ըսաւ , այս ծիծաղաշարժ ու անհասկանալի դէպքին պատճառը . քանի մը տարիէ ՚ի վեր սիրուն շուն մը ունէի , որուն անունը զ'անի ընծայող Անգղիացիին անուանովը Սուաէրընա գրեր էի : Այս շունը մեռաւ . Ռըլիէվին հրամայեցի որ երթայ զմասէ . եւ որովհետեւ դժկամակութիւն կը ցուցնէր , բարկացայ իրեն գէմ' կարծելով թէ , սնափառութիւն իր պաշտօնին անարգանք կը համարէր ասանկ դործ մը : Ահա այս է այս ծիծաղական աւեղծութիւն պատճառը :

ԵՇ ՄԸ Ի ՌԻԱՆՔՕՆ

Տանը մէջ նստած էի . Ֆէսին վրայէն եազմա մը կապած . կարճ սարթա մը ու տակէն էնգարի մը հագած . տարիքոտ մարդ մը եկաւ տուն . էնգարիին երթմաճները շատ բարձրէն ըլլալով տակէն հագած ճերմակ վարտիքն ալ կ'երեւար . ոտքն ալ դուրպայ չըկար . ասի աջ ձեռքը կուրծքին վրայ դնելով « Բարե աղբար , ըսաւ : Բարեւը առինէ՝ « Գուն , ըսաւ . խառնեթա մը ունիս եղէր . անա՞նկ է :

— Այո , ըսի . դեռ երեկ ելաւ , ահա գրասեղանիս վրայ է :

—Երեկ ելա՞ւ, հէյ վախ. ըսել է որ քանի մը օր ետքը պիտի ըլլայ :

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ :

—Ես էջ մը ունիմ. բիանքօն պիտի դնեմ. անոր համար կուգեմ. քի քու խասէթայովդ խապար տաս ա՛մենուն որ ան բիանքօյին գրվին :

—Ես խասէթաճի չեմ, խասէթաճիին գնա ըսէ :

—Հապա, երեկ ելաւ ըսիր նէ :

—Ես կարծեցի թէ . իմ առած լրագրիս համար կ'ըսես :

—Ղէ. ճանրմ ես լեցի. քի դուն ալ տրակիր ըսիր ի՞նչ ըսիր դուն ալ կը հանես :

—Ղէ ես տրակիր մրակիր չեմ հաներ :

—Ղ'անրմ. հրամանքդ չես հաներ նէ ալ. հէլպէթ գիտես անոնք ուր տեղ կը դանդովին. ընտոր ընելու, ընտոր գրել տալու է :

—Եյ ի՞նչ կըսես . հիմայ էշդ բիանքօն դնես :

—Հա. անանկ էշ մըն է որ իրաւոր էշը չըգայ :

—Եշը չըկայ նէ, ի՞նչպէս բիանքօն պիտի դնես :

—Ղէ ճանրմ էշս վարն է. էշը չըկայ ըսելա, եանը ուեարը չըկայ :

—Ի՞նչէն :

—Հա կայնէ որ զուրցեմ. էն առաջ շատ կըթփած հայրան մըն է աս. ինչ հրաման քնեմնէ, կը հասկընայ. ինչ անցնի մտքէս, կիմանայ. չիւշ ըսեմնէ, կը կայնի. տէհ ըսեմ կը թուչի, կը թուչի : Ասկէ զատ մենք գերի մը մէջ կը նստինք. հոն շատ պիւլպիւլ կայ. ասիկայ անոնք անխտար մտիկ բռաւ որ հիմայ զը ուրն ալ անոնց հիւ քաշելուն նմանցուց :

Այս խօսքին վրա վարէն փողոցէն զուարու սլալա՛կերպ ձայն մը լսվեցաւ նէ՝ «Տեսար տեսար. մտիկըրէ :

—Շատ աղեկ, շատ աղեկ, ըսի. ձեր տունը պզտիկ

տղայ կայ մի :

— Այլ քաւ . ուր է ըլլար տէ տղայք ալ անոր պէս խաղ կ'անէին :

— Այլ քանի՞ բաժնի վրայ բիանքօն պիտի դնես :

— Այլ . բաժնեւոր չիգար անիկայ . մէկ հատ մըն է . ինչ . զահեր կտոր կտոր պիտի ընենք հա :

— Այլ ճանըմ . քանի՞ պիտեթ պիտի ըլլայ :

— Աման սա պըլէթին խօսքը մ'ըներ . անցած օր վաւորին մէջ խայպ ըրի տէ՝ ետքը ճէրիմէն քաշեցի :

— Ղանըմ . քանի՞ անուն պիտի ունենայ :

— Այլ քանի՞ անուն կուգես նէ դիր . էշ ըսէ , աւա նակ ըսէ , գուռակ ըսէ . տահա ինչ կուգես նէ , ըսէ :

— Եղբայր չե՞ս հասկնար . քեզի կ'սեմ թէ այդ բիանքօն քանի՞ անունի վրայ ըլլայ , ինչ գին ունենայ :

— Հա հասկցայ . էյ , հիմայ տա էշը ինչ կ'աժէ :

— Ես էշը անսայ որ ինչ արժեւը գիտեմ :

Այս խօսքիս վրայ կայնէ քաւ , ու վար վազեց . պահ մը ետքը եկան ինծի իմացուցին թէ էշը կ'ստիպէ , կըծեծէ որ վեր հանէ բերէ : Վազեցի վար ինչայ ու տեսայ որ սանդուխքէն մէկ քանի ոտք վեր հաներ է . ինչ կ'ընես եղբայր ըսի :

— Հապա վեր բերեմ որ տեսնաս ինչ կ'արժէ :

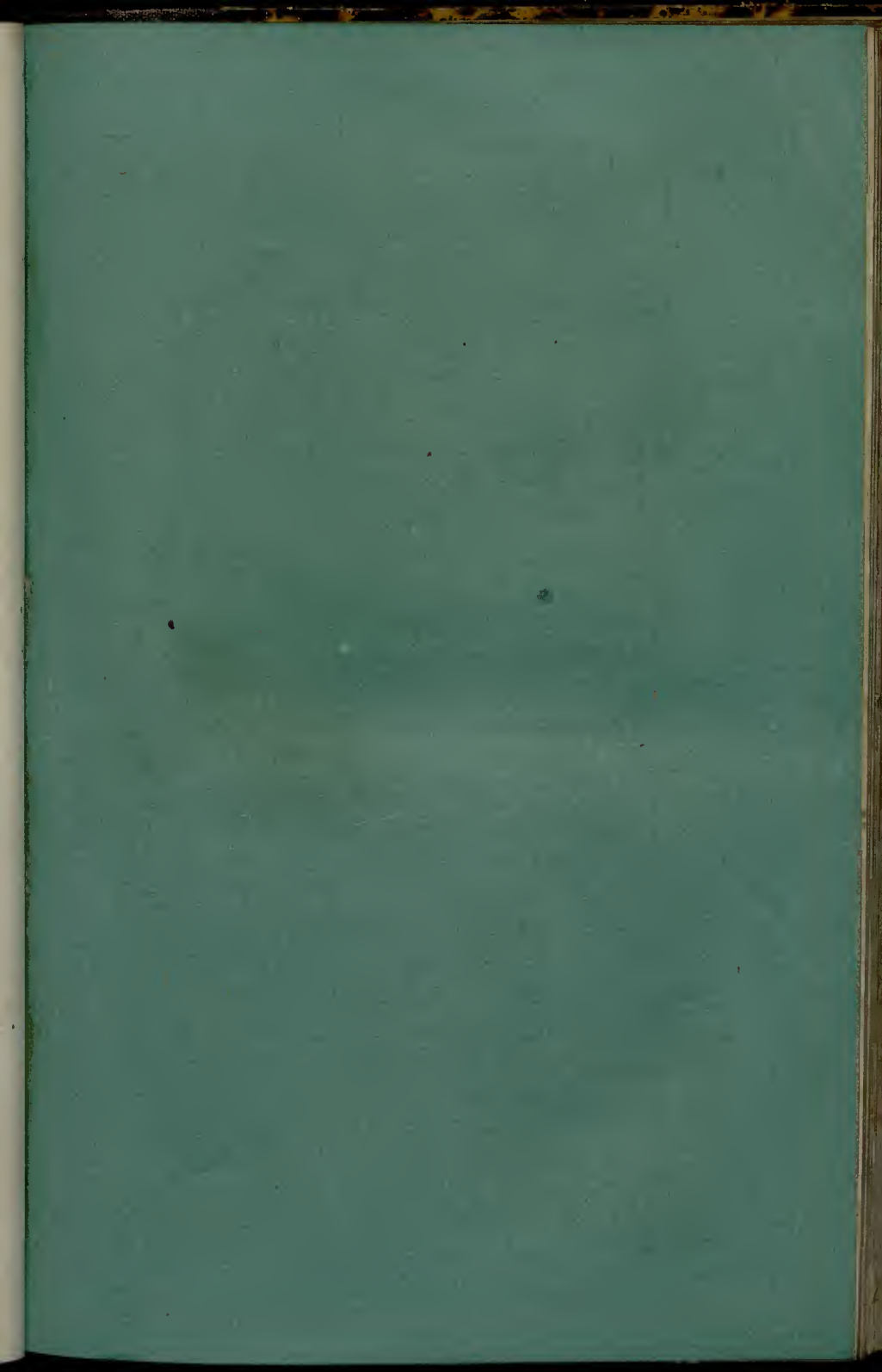
— Տեսայ , տեսայ . վար ինչեցու , վար , վար :

— Այլ քաւ , ինչեցու եկաւ . տեսար ա՛ . ինչ կ'աժէ :

— Այլ կ'արժէ հինգ հարիւր ղուռուշ :

— ինչ . հազար ղուռուշ տան , չեմ տար . ասկէ զատ բիանքօն կ'ընեմ կոր նէ , էն քիչը տասը հազար ղուռուշ մը պիտի ըլլայ հէլպէթ :

— Այլ հա իրաւունք ունիս . էյ հիմայ գնա տէ ես քեզի կ'իմացընեմ ըսի ու ճամբեցի :

ԲՈՎԱՆԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արուեստ առաքինութեան . 49 : — Մշակներ . — 52 :
Թագաւոր տղայք . Եւդոքսիա , արեւելեան կայս-
րուհի . 54 : — Թորախաւոսը երիտասարդի մը վերջին
ժամը եւ իր կնոջը ըրած պատուերները . շար . 60 :
— Էհ գնդապետի մը մեր Ազգին յարմար դատած ար-
հեստը . 62 : — Տիծաղաշարժ դէպք մը . 67 : — Էշ մը
'ի բիանքօն . 70 :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Այս լրագիրս ամիսն երկու անգամ կը հրատարակվի ,
ամէն ամսին կէսին ու վերջին :

Տարեկան գինն է կանխիկ 60 ղուրուշ :

Ստորագրութեան տեղերն են առ այժմ :

Արապեանց տպարանը 'ի Քիւրքճի խան :

Մասիս լրագրոյն գրասենեակն 'ի Չինիի խան :

Գրախճատ . Պ . Մարգարեանին եւ Պ . Պաղտատարին
խանութները 'ի Մէրճան չարու :

Դուրս ելլալիք լրագիրներուն ճամբու ծախքը առ-
նողին վրայ է :

Խմբագրին գրված եւ իրկրված նամակ կամ ինչ եւ իցե-
գրութիւն , Արապեանց տպարանը պիտի հասնի , ճամ-
բու ծախքը վճարված . եթէ ոչ , չը պիտի ընդունվի :

Խոհեմութեամբ եւ առանց կրկն գրված մեր նպատա-
կին յարմար յոյուածները կ'ընդունվին , ձեռագիրները
եւ չը տրվելու պայմանով :

Նորատիպ գիրքէ մը օրինակ մը խրկվինէ ճրի ծանու-
ցում կ'ըլլովի :